

Izrael

Tisícileté čekání na vlastní stát

Bezmála dvě tisíciletí museli Židé čekat na vznik vlastního nezávislého státu. Výsledkem je země plná tradic v jedné z nejneklidnějších oblastí světa

Izrael v kostce

Geografie

Poloha: Blízký východ, na pobřeží Středozemního moře mezi Egyptem a Jordánskem

Rozloha: 20 770 km² (bez Gazy a Západního břehu); téměř stejně jako Karlovarský, Plzeňský a Jihočeský kraj dohromady

Hranice: Západní břeh 307 km, Egypt 266 km, Jordánsko 238 km, Libanon 79 km, Sýrie 76 km, Gaza 51 km

Podnebí: mírné přímořské, v jižních a východních pouštních oblastech horké a suché

Nejnižší a nejvyšší bod: Mrtvé moře -408 m / Har Meron 1 208 m

Lidé

Počet obyvatel: cca 6,5 milionu (včetně cca 187 000 Izraelců bydlících v oblasti Západního břehu, 20 000 obývajících okupované Golanské výšiny a asi 177 000 ve východním Jeruzalému)

Průměrná doba dožití: 79,6 let; Průměrný počet potomků: 2,38 dětí na jednu ženu

Etnické složení: Židé 76,4 % (z toho 67,1 % rozených v Izraeli, 22,6 % v Americe nebo Evropě, 5,9 % v Africe a 4,2 % v Asii), Arabové 20 %, ostatní 4,3 % (nesemitští přistěhovalci ze zemí bývalého SSSR, beduíni, Drúzové a jiní)

Náboženství: judaismus 76,4 %, islám 16 %, arabští křesťané 1,7 %, ostatní křesťané 0,4 %, Drúzové 1,6 %, ostatní 3,9 %

Jazyky: hebrejšтина (oficiální), arabština v rámci arabské menšiny
Nezaměstnanost: cca 8 %;
Gramotnost: 97,1 %

Politika

Typ vlády: parlamentní demokracie; Nezávislý stát od: 14. května 1948 (předtím pod správou OSN a mandátních vojsk Velké Británie)

Hlava státu: premiér Ehud Olmert (od května 2006) vybírá kabinet, který je schválen Knesetem (parlamentem). Prezident Šimon Peres (od 15. července 2007) má z velké části ceremoniální roli a je volen na sedmileté období Knesetem

Ekonomika

Izrael má velký podíl průmyslu s vysokou technologickou náročností. Navzdory omezeným přírodním zdrojům je zemědělsky soběstačný s výjimkou obilnin. Asi u poloviny státního dluhu jsou věřitelem USA – hlavní zdroj ekonomické a vojenské pomoci

HDP na hlavu: 26 800 USD (odhad 2006); pro srovnání – ČR cca 22 000 USD, EU 29 900 USD

Obyvatelstvo pod hranicí chudoby: 21,6 % v roce 2005, Měna: nový izraelský šekel (NIS), 1 USD = cca 4 šekely

Zemědělská produkce: citrusy, ovoce a zelenina, bavlna, hovězí a drůbeží maso, mléčné výrobky

Průmyslová produkce: letectví, komunikace, výpočetní technika, optická vlákna, farmacie, chemie, textil, obuv

Dnešní Izrael patří ke státům, jejichž vznik iniciovaly hrůzy největšího světového konfliktu v dějinách. Genocida evropských Židů měla natrvalo zanechat stopy v poválečné kultuře i politice jak na straně vítězů, tak i poražených. Přitom vznik státu Izrael navazoval jen skromným způsobem na bohatou tradici stejnojmenného starověkého státu.

Říše zbožného přání

Starověký Izrael vznikl nejspíše na konci 13. století př. n. l. Vrstva vládců se postupně vyvinula ze „soudcovských“ rodů (viz Otazníky nad původem Izraelitů), přičemž první pomazanou osobou byl málo známý Saul. Počínal si však ještě spíše jako soudce, a tak prvním skutečným králem byl David a po něm jeho syn Šalamoun (nebo Šalomoun, hebrejsky Šelomo). Bohužel biblické prameny neumožňují přesnou dataci těchto postav, a tak jsou všechny údaje jen přibližné (Šalamoun vládl přibližně v letech 970–931 př. n. l.)

Takzvaná Davidovská říše, která byla spravována z hlavního města Jeruzaléma, si podmanila široké okolí a donutila porobené národy odvádět daně a dávky robotní práce. Mnozí historikové ovšem upozorňují, že pojem „říše“ v případě izraelského království se objevuje pouze v samotném Starém zákoně. Toto pojmenování tedy představuje spíše jen jakousi projekci přání a ideálů než skutečný význam tehdejšího Izraele.

Rozpad a otroctví

Po Šalamounově smrti došlo k rozdělení Davidovské říše. Podmaněné vazalské státy postupně pokračovaly v osamostatňování. Brzy

se rozpadl také svazek severních izraelských kmenů a kmenů jižních (Judy a Benjamína), čímž vzniklo tzv. severní království neboli Izrael (Izraelské království neboli Efraim) a jižní království neboli Juda (také Judské království, Judsko).

Izraelské království zaniklo násilně roku 722 př. n. l., kdy hlavní město Samaří dobyli Asyřané. V judském království nicméně i po rozdělení vládla davidovská dynastie. Dějiny tohoto státního útvaru však definitivně končí slavným „babylonským zajetím“ roku 587 nebo 586 př. n. l. Většina židovské populace byla po této porážce od babylonských vojsk odvečena a přesídlena do exilu v Novobabylonské říši.

Peršané a Alexandr

Tzv. „babylonské zajetí“ netrvalo dlouho. Již roku 539 př. n. l. obsadil Babylon perský král Kýros II. Veliký a ujal se přitom také vlády nad Judskem. Za panování Peršanů se Židům dařilo relativně dobře – podmanitel byl nábožensky tolerantní a mnozí Židé se dokonce směli vrátit do původní vlasti.

Roku 331 př. n. l. údajně vstoupil do Jeruzaléma největší evropský dobyvatel historie, Alexandr Veliký. Judsko tehdy přešlo pod jeho správu, autonomie a náboženské rituály však zůstaly nedotčeny. Krátce po jeho smrti (roku 323 př. n. l.) byla Alexandrova říše rozdělena mezi Alexandrovy velitele – diadochy. Judsko přitom připadlo egyptské linii Ptolemaiovců, pod kterými zůstalo zhruba dalších sto let. V této době dále vzniká a rozmáhá se alexandrijská diasporní komunita a je přeložen Starý zákon do řečtiny (tzv. Septuaginta). Židé nicméně začínali pociťovat silný vliv hellénismu.

FOTO: Shutterstock, iStock Photo, Mapa: Michal Běrdík

Otazníky nad původem Izraelitů

Podle prvních pěti knih hebrejské Bible (Pentateuchu) je třeba hledat původ Izraelitů v jediném rodu patriarchů. Tito zakladatelé údajně migrovali do Egypta a jejich počet se začal výrazně zvyšovat. Postupem času začali představovat hrozbu pro celý Egypt, proto faraon přistoupil k represivním opatřením a Izraelité byli nuceni Egypt opustit.

První vládcí – soudcové

Po strastiplné cestě prošli pouští přes Sinajský poloostrov a dostali se až do biblické oblasti Kenaán. Na tomto místě pak dobyli mnohá města, zabrali zemi a trvale se v ní usadili. Náhled Bible na konstituování izraelského národa je však trochu odlišný. Podle chápání tóry se Izraelité ustavují především během svého putování pouští, kdy od Boha dostávají zákon a stávají se tak Božím lidem. Izraelité v Kenaánu žili nezávisle v kmenové organizaci, občasné je však spravoval soudce, který byl charismatickou osobností. Šlo většinou o zkušeného velitele schopného bránit samostatnost Izraele před nebezpečím okolních nepřátel. Tato organizovanost byla natolik příznačná, že dala název celému období – tzv. doba soudců.

Kdy vznikl Izrael

Mnoho archeologů i biblistů se pokoušelo tyto historické události datovat, k dispozici je však poměrně málo relevantních pramenných údajů. Jedním z mála vodítek je tak údaj o egyptských městech Ramses a Pítom, na jejichž stavbě se Izraelité ještě jako otroci podíleli. Tento údaj přitom hovoří o 13. století př. n. l. Dalšími nebiblickými prameny, vztahujícími se k této události, jsou el-amarnská korespondence (ve které se o Izraelitech ještě nemluví) a Merneptahova stéla, na které naopak nechybí zmínka o Izraeli jakožto usazeném lidu. Vznik Izraele samotného se tedy klade mezi tato dvě období, a sice od poloviny 14. století do konce 13. století př. n. l. (tj. asi 1350–1200 př. n. l.). V této době byla ještě mnohá města kananejská, navíc na toto území přicházely další semitské kmeny (např. Aramejci). Oblast tedy nebyla konsolidovaná a trpěla častými rozbroji mezi jednotlivými kmeny. Ty dokázala občas sjednotit pouze postava charismatického soudce.

Ježíš a zrození Palestiny

V roce 198 př. n. l. dobyli po několika válkách Seleukovci (syrští diadochové) Sýrii a Kenaán. Vyšší vrstvy židovské společnosti značně podléhaly helénistické kultuře a postupně se začaly objevovat vážné rozpory, především mezi kněžskými a šlechtou. Velmi nešťastným tahem pak bylo, když Antiochos IV. Epifanés zakázal všechna nestátní náboženství. Tehdy povstaly masy venkovského obyvatelstva a toto povstání nakonec přerostlo roku 167 př. n. l. v úspěšnou osvobozenou válku v rámci tzv. makabejského povstání.

Po krátkém období panování dynastií Makabejců a Hasmoneovců (167–63 př. n. l.) ovládl Judsko Římané. Do tohoto období po

» **Tři oblasti vyskytující se de facto na izraelském území nejsou z hlediska mezinárodního společenství součástí Izraele. Golanské výšiny jsou stále syrským územím, které je od roku 1967 Izraelem okupováno. Pásmo Gazy a Západní břeh spadají pod palestinskou samosprávu. Vznikající stát Palestina zatím nemá faktickou nezávislost**

roce 63 př. n. l. spadá jak životní cesta Ježíše Krista, tak i vyplenění Šalamounova chrámu po tzv. první židovské válce (66–70 n. l.) Po druhé židovské válce (132–135 n. l.) Římané vyhnali Židy z Jeruzaléma a přejmenovali provincii Judsko na Palestinu.

Konečně zpátky

Po období nadvlády Byzantské říše roku 614 ovládla zmíněná území ještě jednou Perská říše, ovšem na velmi krátkou dobu. O pouhých 24 let později její vliv zcela zastínil nyní již muslimští Arabové. Ve znamení středověkých křížových výprav a neustálých krvavých střetů mezi islámem a křesťanstvím tak starozákonní oblast dospěla až do moderního věku. Po celé toto období neměli Židé žádnou vlast a žili v tzv. diaspoře (tedy mimo svoji domovinu), která trvala mezi lety 70–1948, kdy byl založen svobodný stát Izrael.

Jak už bylo řečeno v úvodu, bezprostředním podnětem ke vzniku moderního Izraele byla druhá světová válka a hrůzy rozpoutané nacistickou rasovou ideologií. Ta směřova-

Téměř 19 století byli Židé vysídleni mimo svoji domovinu. Až hrůzyplná genocida 2. světové války zavdala podnět ke vzniku nezávislého Izraele

la především proti židovskému obyvatelstvu, takže tragickým výsledkem bylo téměř úplné zlikvidování židovských komunit na územích ovládnutých Hitlerem. Samotný požadavek na vznik Izraele pak vzešel od židovských osadníků v tehdejší Britské Palestině, kam směřoval za války i po ní proud židovských utečenců z Evropy. Od počátku však tyto snahy narážely na odpor zejména arabského obyvatelstva Palestiny, což nebylo dobrým znamením pro budoucnost. Po válce nově založená organizace OSN v roce 1947 proto rozhodla, že země bude rozdělena na arabskou a židovskou část. Rozhodnutím této organizace ke 14. květnu 1948 vzniká stát Izrael.

Život se zbraní v ruce

Prakticky ihned po vyhlášení Izraele následovala odplata v podobě napadení pěti arabskými zeměmi, deklarujícími za cíl svého válečného úsilí naprosté zničení tohoto státu. Izrael však ve válce zvítězil (částečně i díky zbrojní pomoci tehdejšího Československa) a navíc obsadil i některá území původně přisouzená arabskému státu.

V následujících desetiletích vedl Izrael další války s okolními arabskými státy

» **Šesticípá hvězda byla dlouho symbolem zakotveným v židovské tradici, ale jako oficiální židovský symbol byla poprvé použita v roce 1354. Tehdy dostali pražští Židé od Karla IV. právo mít vlastní vlajku a zvolili si právě Davidovu hvězdu**

(1956 v bitvě o Suez s Egyptem, 1967 v tzv. Šestidenní válce s koalicií Egypta, Sýrie a Jordánska a v roce 1973 v tzv. Jomkipurské válce opět s Egyptem a Sýrií. Izrael se v těchto konfliktech často spoléhal na kvalitní americkou vojenskou techniku, což je také jeden z důvodů vysoké bojové úspěšnosti izraelské armády. Válečný konflikt se však neomezil jen na minulá desetiletí, neboť ještě dnes je Izrael oficiálně ve válečném stavu se Sýrií (a do roku 2006 i s Libanem). Tomu odpovídají také nepotvrzené, nicméně pravděpodobné informace o vlastnictví jaderných zbraní tímto státem. «

Vladimír Socha, Marek Telička

» **V Izraeli je vojenská služba součástí života každého zdravého občana včetně žen. V osmnácti letech jsou dívky na dva roky zbaveny rodinného zázemí a veškerého soukromí, aby se připravily na velmi pravděpodobnou možnost, že někdy budou muset bránit svou vlast se zbraní v ruce. Po zuby ozbrojená děvčata, jedoucí na pár volných dní za svou rodinou, můžete běžně vidět na ulicích nebo v autobusech**

